

BELEIDSPLAN EREDIENST 2021 - 2025

INLEIDING

Hierbij presenteert de Commissie Eredienst van de Kerkenraad beleidsvoorstellen met betrekking tot de liturgie in de PG Wassenaar voor de komende vier jaar.

Bij het vaststellen van het beleid hoefden we niet bij nul te beginnen. Er is al veel en goed voorwerk verricht. Zo is er een beleidsplan, dat aan de basis ligt van de instelling van de Commissie Eredienst. Daarbij is een opdracht opgesteld aan de commissie die leidend is voor onze beleidsvoorstellen. De Commissie Eredienst stelde zelf in 2017 een aantal 'richtinggevende uitspraken' op. Er is een profielschets gemaakt, op basis waarvan het predikanten team is samengesteld.

De leden van de Commissie Eredienst hebben kennisgenomen van wat er in het Dienstboek voor de PKN over muziek in de liturgie wordt opgemerkt (Dienstboek – Leven – Zegen – Gemeenschap, p. 37- 46) en de handreiking voor gesprekken over liturgie 'Tot Gods eer'. Verder is inspiratie gevonden in het boek "Zorg voor de ziel" van Arjan Plaisier, dat gaat over spiritueel leven vanuit de christelijke traditie. Deze documenten hebben geholpen onderstaand beleidsplan op te stellen.

Aandacht wordt besteed aan handhaving én vernieuwing van de wijze waarop we de kerkdiensten vieren in de komende vier jaar.

DOEL

Met drie kerkgebouwen en met twee fulltime predikanten dient een verdere integratie en afstemming van de erediensten binnen de PG Wassenaar gerealiseerd te worden. Dit wordt gerealiseerd door:

- **het tot stand brengen van meer gemeenschappelijkheid in de liturgie van de drie geloofskernen van de PG Wassenaar**
- **voortzetting van en vernieuwing binnen de bestaande traditie**
- **vernieuwing naast bestaande traditie, teneinde meer doelgroepen te bereiken**

AANPAK

1. Meer gemeenschappelijkheid in de liturgie van de drie geloofskernen

1.1 In de eredienst

De Commissie Eredienst stelt voor de hieronder genoemde onderdelen van de liturgie in de drie geloofskernen op eenzelfde wijze vorm te geven. Dat bevordert het gevoel van eenheid binnen de gemeente.

1.1.1 Welkom door ouderling van dienst.

Het welkom door de ouderling van dienst krijgt een meer liturgisch karakter. Hierdoor komt de gemeente direct in de sfeer van de eredienst en krijgt niet eerst een reeks zakelijke mededelingen te horen. Met het oog hierop is een aantal aanvangsteksten geformuleerd, waaruit de ouderling van dienst een keuze maakt. Als de predikant met reden een voorkeur heeft voor één bepaalde aanvangstekst, geeft hij/zij de vooraf aan de ouderling van dienst door.

1.1.2 Het aansteken van de twee kaarsen die het Oude en Nieuwe Testament symboliseren.

Het aansteken van de twee kaarsen wordt ook in de Messiaskerk ingevoerd. In de drie geloofskernen steekt de ouderling van dienst na het lezen van de aanvangstekst deze kaarsen aan, dit gebeurt tijdens een moment van stilte. In het kerkgebouw waar de kindernevendienst plaatsvindt, wordt een kind gevraagd (liefst in de week voorafgaand aan de dienst) om de kaarsen aan te steken.

1.1.3 Het moment waarop kinderen de dienst verlaten en weer terugkomen in de dienst.

Na het (gloria)lied na het kyriegebed verlaten de kinderen die naar de kindernevendienst gaan de kerkruimte. Zij worden direct na de voorbeden opgehaald, zodat ze bij het uitspreken van de zegen in de kerkruimte aanwezig zijn.

1.1.4 De wijze waarop de overledenen worden herdacht binnen de dienst.

Om uniformiteit in het afkondigen en gedenken van een overlijden, stellen we voor:

- a) het overlijden wordt in principe afgekondigd op de eerste zondag na overlijden. De predikant stelt de afkondiging op en verwerkt daarin zo mogelijk iets van de biografie van de overledene.
- b) afkondiging vindt plaats in de geloofskern waartoe de overledene behoorde en/of waar hij of zij kerkte.
- c) afkondiging vindt voorafgaand aan de voorbeden plaats en wordt gedaan door de voorganger.
- d) afkondiging wordt afgesloten met het zingen van lied 513: 4.

e) na verloop van tijd evalueren we e.e.a.

NB Met betrekking tot het gedenken van de overledenen op de Gedachteniszondag heeft iedere geloofskern een eigen wijze waarop hieraan gestalte wordt gegeven. We stellen voor die eigen tradities/gebruiken te handhaven.

1.1.5 Het gebruik van de tekst van het oecumenisch Onze Vader.

In alle drie de geloofskernen bidt de voorganger als afsluiting van de gebeden de oecumenische tekst van het Onze Vader. Deze tekst wordt in de orde van dienst opgenomen. Indien gemeenteleden een andere versie bidden omdat zij daaraan gewend zijn, is dat niet erg, maar de voorganger bidt de tekst van het Oecumenisch Onze Vader.

1.1.6 Mededelingen door de ouderling van dienst

We stellen voor de mededelingen door de ouderling van dienst beperkt te houden én voortaan de doen na de voorbeden, voorafgaand aan de collecte. Er hoeft niet meer te worden opgenoemd wie er allemaal meewerken in de dienst. Bij de mededelingen hoort wel de aankondiging van de collectes en het bericht naar wie de bloemen gaan, plus eventuele overige mededelingen.

1.1.7 Het gezongen 'Amen' na de zegen aan het eind van de dienst.

We stellen voor in de drie geloofskernen na de zegen hetzelfde 'Amen' te zingen. Rijk Jansen heeft voor iedere geloofskern een ander 'Amen' gecomponeerd, dat in een gezamenlijke dienst tot een driestemmig 'Amen' leidt. Dit lijkt nog niet goed te functioneren. Rijk en Anneke zullen een voorstel voor een uniform, in alle drie geloofskernen te gebruiken 'Amen' doen.

1.2. Bij het Heilig Avondmaal

De viering van het avondmaal vindt in alle drie de geloofskernen plaats na het lied na de verkondiging. Dan vinden eerst de voorbeden (zonder het gezamenlijk gebeden Onze Vader) en de collecte plaats. Onder het zingen van het lied na de collecte worden door de dienstdoende diakenen brood en wijn op de avondmaalstafel geplaatst.

- 1.2.1 Het tafelgebed kan in samenspraak met of door een diaken worden uitgesproken.
- 1.2.2 We stellen voor om het grote brood dat in de MK gebruikt wordt bij het uitdelen van het brood aan de ambtsdragers achterwege te laten en hetzelfde brood te gebruiken dat ook met de andere gemeenteleden wordt gedeeld.
- 1.2.3 We stellen voor dat in de drie geloofskernen de ambtsdragers, organist (en koster) als laatsten brood en wijn met elkaar delen. Zij stellen zich daartoe voor in de kerk op, de voorganger reikt brood aan en neemt zelf als laatste. Daarna reikt de voorganger de beker aan en drinkt daar zelf als laatste uit.

NB: Een belangrijke vraag is of we bij de avondmaalsviering de grote bekers moeten blijven gebruiken of over moeten gaan op het uitsluitend gebruik van kleine bekertjes. Anders dan de grote beker worden de kleine bekertjes niet aangereikt of doorgegeven. Voor het delen van het brood geldt in zekere zin hetzelfde: dient de voorganger die nog aan te reiken of moeten we overgaan tot een vorm waarbij ieder gemeentelid zelf zijn stukje brood van het avondmaal bord pakt.

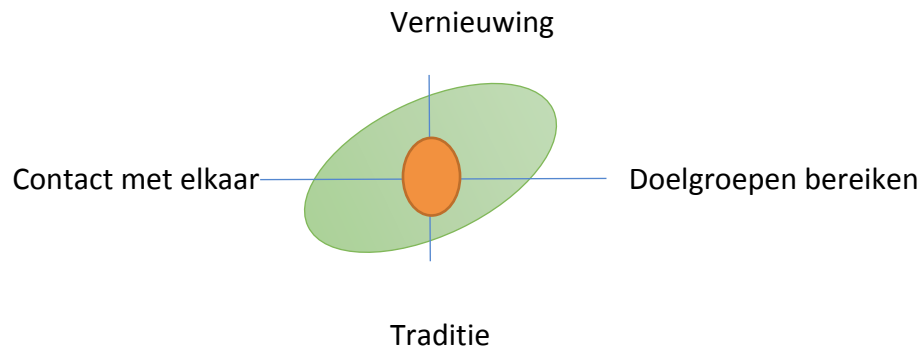
- 1.2.4 Alle drie de geloofskernen kennen het zogenaamde 'lopend avondmaal'. Op Witte Donderdag wordt in de Kievietkerk het avondmaal aan tafel gevierd. In de Messiaskerk kan het avondmaal ook in een grote kring worden gevierd.
- 1.2.5 Frequentie van het vieren van het avondmaal.
Het avondmaal wordt op Witte Donderdag in een gezamenlijke kerkdienst gevierd. Verder vindt in twee gezamenlijke diensten de viering van het avondmaal plaats. Daarnaast wordt in iedere geloofskern twee keer per jaar het avondmaal gevierd. In het Van Ommerenpark wordt het avondmaal gevierd als dit ook in de Kievietkerk gevierd wordt en zo mogelijk ook bij een gezamenlijke avondmaaldienst in de DK of MK. Op Goede Vrijdag vindt in het Sophiekehuis een avondmaaldienst plaats. De predikanten roosteren in overleg met de diakenen de avondmaalsvieringen in.

1.3 Bij de doopbediening

De Commissie Eredienst heeft een brochure voor de doopbediening in de PGW samengesteld. Hiermee kan de doop in alle drie de geloofskernen op eenzelfde wijze worden bediend. In de brochure zijn keuzeteksten opgenomen en een opsomming van liederen die geschikt zijn om bij de verschillende onderdelen van de doopbediening te zingen. De brochure wordt bij de voorbereiding van de dienst met de doopouders besproken. Doordat zij teksten en liederen kunnen kiezen worden ze nauw bij de invulling van de doopdienst van hun kind(eren) betrokken. In het geval van een volwassen doop is het Dienstboek (deel II Leven – Zegen – Gemeenschap, 78-96) leidend.

2. Verrijking van de traditie en streven naar vernieuwing

(Verrijking van) traditie en (streven naar) vernieuwing vormen in onderstaand diagram de uiteinden van een verticale as. De horizontale as is de as van dieper contact met elkaar naar het bereiken van doelgroepen. In de onderstaande grafiek toont de rode cirkel waar we volgens ons nu staan als PGW: we hechten aan traditie, hebben al enkele vernieuwende elementen in gevoerd en werken enigszins aan een doelgroepgerichte aanpak.

“Contact met elkaar” dient verstaan te worden als “gericht op de geregelde kerkganger”

“Doelgroepen bereiken” dient verstaan te worden als “gericht op specifieke doelgroepen”, d.w.z., die doelgroepen die nu nog niet betrokkenheid tonen bij de erediensten.

De groene ovaal laat zien waar we met ons beleid willen uitkomen, dus meer vernieuwing (wat ook variatie inhoudt) Daarnaast willen we een meer doelgroepgerichte aanpak; dat kan alleen gebeuren als wij intensief met elkaar over de wijkgrenzen heen contact hebben.

In onderstaande paragrafen zijn activiteiten opgenomen die passen in het beleid.

2.1 Verrijking van de traditie

Onze Gemeente biedt variaties op een landelijke ontwikkeling die ook lokaal diepgaand heeft doorgewerkt: de liturgische beweging.¹ Die variaties hebben te maken met invalshoeken van geloofsbeleving en in het wat ongreepbare “sfeer”. Bijvoorbeeld in verschillen in zangtradities is dit zichtbaar: In alle drie de geloofskernen is waardering voor liturgische traditie én behoefte aan vernieuwing.

Uitgangspunt is dat we streven naar een gemeente brede uitbreiding en verdieping met inachtneming van wat passend is in betreffende geloofskern en kerkgebouw.

¹ De Liturgische Kring ontstond in de jaren 20 van de vorige eeuw. Grondleggers waren o.a. ds. J.H. Gerretsen, ds. H.W. Creutzberg en Prof. dr. G. van der Leeuw. Artikelen over vernieuwing en verandering van de liturgie werden gepubliceerd in het weekblad *Bergopwaarts* en in zogenoemde Liturgische Handboekjes. Hierin werd gestreefd naar vernieuwing en verrijking van de liturgie.

De invloed van de Liturgische Kring is te zien in de zangbundel 1938

Direct resultaat was de zangbundel 1938, zie de rubrieken als het kerkelijk jaar en de sacramenten. Ook het Dienstboek uit de jaren vijftig stoelt op het denken van de Liturgische Kring. Liedboek 1973 en bijvoorbeeld het ontstaan van cantorijen zou niet denkbaar zijn geweest zonder de voorbereidende werkzaamheden van de Liturgische Kring.

2.1.1 *Verrijking van de liturgie*

Te denken valt aan een Liturgie aan de hand van beelden, artikelen, liederen en muziek. Ofwel, gebruik maken van andere elementen, of het plaatsen van een groter gewicht naar andere elementen.

Zie ook punt 1 “Meer gemeenschappelijkheid in de liturgie van de drie geloofskernen”.

2.1.2 *Verrijking van de muziek*

- a) Allereerst is ons uitgangspunt om in alle drie de kerkgebouwen voort te bouwen op de bestaande zangtradities.
- b) We stellen daarbij een gerichtere inzet van (jongeren)koren en musici uit de klassieke én lichte muziek voor. Muzikale gemeenteleden worden stelselmatig ingezet bij de verrijking van de eredienst met hun muzikale bijdrage.
- c) We maken binnen het aanbod van het Liedboek een selectie van liederen die bij deze ambitie horen. Met (gast)voorgangers en organisten werken we aan het bekend raken van de gemeente met deze liederen.
- d) We willen ook streven naar grotere bewustwording van het bestaande zangrepertoire en daarmee samenhangend aan een uitbreiding en verdieping ervan. We maken ons meer liederen eigen uit het Nieuwe Liedboek. Hiertoe zou voor aanvang van de dienst het normaal gebruik kunnen worden dat we als Gemeente o.l.v. de kerkmusicus liederen uit de liturgie alvast samen zingen, oefenen. Dit leidt tot mooiere en betere zang, maar ook tot een gevoel van samenkomen, al vanaf de start van de dienst, sterker, al voor de dienst begint.
- e) We werken bewuster aan het inzetten van gezongen liturgische vormen. Een keuze voor verbreding en verdieping van zangtradities, veronderstelt musici die dit kunnen en willen ondersteunen. We kunnen ons daarbij laten ondersteunen door musici die vertrouwd zijn met lichte muziek.
- f) Predikant(en) en kerkmusici werken nauw samen als het gaat om de muzikale invulling, uitvoering, en de plaats van muziek in de Liturgie en Eredienst. Idealiter ontmoeten zij elkaar wekelijks als team om de komende dienst(en) voor te bereiden.
- g) De predikant is eindverantwoordelijk voor de keuze van de in de dienst te zingen liederen, daarbij kan zij/hij veel baat hebben bij wat de kerkmusicus vanuit zijn eigen deskundigheid inbrengt (ord. 5-1-4). Deze laatste beslist als het gaat om de

verdere muzikale vormgeving, maar zal daarbij naar vermogen rekening houden met de in een gemeente bestaande muziekcultuur.

- h) De predikanten zullen dus steunen op de deskundigheid en inzet van de kerkmusici, en zijn eindverantwoordelijk voor de keuzes met betrekking tot <integratie van > de verschillende onderdelen van de liturgie, met het oog op de beoogde doelgroepen en thema(s), onder algemene verantwoordelijkheid van de kerkenraad.

2.2 Streven naar vernieuwing

Verrijking van de traditie kan goed samengaan met vernieuwing. Dat blijkt al uit het bovenstaande. Maar het element van vernieuwing kan verder worden uitgewerkt, juist door als PGW de breedte en diversiteit van onze gemeente en de beschikbaarheid van de drie kerkgebouwen optimaal te benutten. Vernieuwing is daar nodig waar tradities knellen, mensen afhaken of groepen in de omgeving niet (meer) bereikt en bediend worden. Zou de brede hang naar spiritualiteit bij de mensen nadelig voor de kerken kunnen uitpakken, in de zin dat christelijke spiritualiteit in zijn huidige vorm te weinig tegemoet zou komen aan de behoefte? Het wordt het tijd om met elkaar maar ook met hen (die buitenstaanders en afhakers) te bezien welke andere vormen van vieren ook kunnen helpen in geloof en kerk-zijn.

Introvert en extravert

Binnen de PGW ligt de nadruk van het vieren op de meer introverte stijl. Daar horen begrippen bij als rust, stil zijn, inkeer en nadenken. Aan de andere kant van het spectrum staat de extraverte manier van vieren. Die is niet per se beter, maar de helft van de mensheid is nu eenmaal niet introvert.

Bij KidsChurch zien we vaak al een wat extravertere manier van vieren ontstaan. Bij een extraverte manier van vieren horen begrippen als bewegelijkheid, meedoen, gevoel uiten, expressie, verrassing, met elkaar communiceren.

Vernieuwing betekent hier dat we aan meer extraverte erediensten werken en dat we diensten duidelijker profileren naar hetzij meer de kant van extravert, hetzij meer de kant van introvert. Deze vernieuwing kunnen we in het jaarrooster aangeven: waar er ruimte is voor een meer extraverte benadering binnen de traditie van een kerkgebouw.

We stellen voor meer plaats te creëren voor diensten met een grotere inzet van media, met combinaties van beeld en geluid. Ook gospel en meer zang- en minder 'preek' en schrift gerichte diensten kunnen invulling geven aan een behoefte aan vieringen met een meer 'extravert' karakter.

3. Bereiken van doelgroepen die nu in de kerkdienst gemist worden

Doelgroepen, zoals de jeugd/jongeren/30-60 jarigen die nu zwaar ondervertegenwoordigd zijn in de kerk, zullen bij het vormgeven van het programma van vieringen expliciet benoemd moeten worden, zodat we deze groepen concreter gaan benaderen. Dit kan door specifieke thema's aan diensten te verbinden die voor bepaalde doelgroepen (extra) relevant zijn. Kids Church is daar een voorbeeld van, maar waarom zouden we dat niet, op eigen wijze, ook niet eens testen voor andere doelgroepen?

Voor de 30-60 jarigen zal bij de vormgeving van de kerkdienst door de predikant en dienstdoende musicus contact worden gezocht met bestaande kringen als Intermezzo, de Kievietkring en de Doopouderkring.

Een benadering zou kunnen zijn door op iedere zondag naast de gebruikelijke bestaande liturgische praktijk in een van de andere kerken een dienst met een ander liturgisch karakter te houden. Voorbeelden: Filosoof op de kansel; poëziedienst; Kidschurch; dienst a la Paris; Taizé dienst; dienst rond Bonhoeffer; Top 2000 dienst etc.

4 Medewerking in de eredienst

Inzet van lectoren en ambtsdragers bij voorbeden en schriftlezingen. Bij een oriëntatie op diensten elders viel op dat er veelvuldig sprake is van de inzet van lectoren. Analoog aan het hebben van een Cantorij, zou ingezet kunnen worden op een College van Lectoren, waar Gemeenteleden deel van uitmaken die graag voorlezen en voordragen, en die dit ook goed kunnen, zich voorbereiden, een goede 'dictie' en presentatie hebben.

Voor ondersteuning van de gemeentezang biedt de gezamenlijke cantorij grote mogelijkheden. Deze cantorij kan worden ingezet in alle drie de geloofskernen. Daarbij wordt gestreefd naar een evenwichtige verdeling over de drie kerkgebouwen. Zoals in paragraaf 2a reeds is aangegeven, wordt ook ruimte voor inbreng in de liturgie van muzikale gemeenteleden of voor een ander koor geboden. In de Messiaskerk is ook een gelegenheids-cantorij actief, onder leiding van Cees van Delft.

Het koor 'Rejoice' heeft een andere positie dan de gezamenlijke cantorij. Tegelijkertijd heeft het niet dezelfde positie als een willekeurig koor dat een kerkdienst muzikaal opluistert. Rejoice is als koor ontstaan in en betrokken bij de Messiaskerk als geloofskern van de Protestantse Gemeente. Voor zover de andere twee geloofskernen daarvoor belangstelling hebben, zal Rejoice ook binnen die geloofskernen kunnen worden uitgenodigd en ingezet.

5 Wie?

We willen gemeenteleden actiever bij voorbereiding en vormgeving en uitvoering van de eredienst betrekken. In het rooster geven we aan waar en hoe dat gebeurt. Hierbij kan

16 mei 2021

gedacht worden aan voorbereiding van diensten met bestaande groepen en commissies, aan het uitspreken van voorbeden of lezingen door ambtsdragers en geoefende gemeenteleden. Deze voorstellen veronderstellen een sterke groep per kerkgebouw die deze doelstellingen actief helpt realiseren met de dienstdoende (gast)predikant. Wij denken hierbij aan een rol voor een vertegenwoordiging uit de Commissie Eredienst om op basis van een gedetailleerd jaarrooster van diensten, eenmaal per kwartaal met betrokken musici, predikanten de diensten van het komende kwartaal voor te bespreken op inhoud, uitvoering, taakverdeling en momenten van voorbereiding met delen/leden van de gemeente.

16 mei 2021

COMMISSIE EREDIENST

Okko van Aardenne

Annelies de Bruin

Daniëlle van Duijn

Rijk Jansen

Arjan Kaaks (vz)

Jilles de Klerk

Annemarie de Lind van Wijngaarden

Esther de Paauw

Jetty van Westering